

BÖLGESEL GÜVENLİK BAĞLAMINDA DAĞLIK KARABAĞ SORUNUNUN DÜNYA SİYASETİNDEKİ YERİ

Doç. Dr. Umut Uzer
İstanbul Teknik Üniversitesi
umuthome@hotmail.com

ÖZ: Uluslararası hukuka göre Dağlık Karabağ bölgesi 822, 853 ve 874 sayılı Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararlarınca da tasdik edildiği üzere Azerbaycan Cumhuriyetinin bir parçasıdır. Bu kararlarda Azerbaycan'ın toprak bütünlüğü ve uluslararası sınırların ihlal edilemez olduğu onaylanmış ve şüpheye yer bırakmayacak şekilde Nagorno-Karabağ'ın Azerbaycan egemenliği altında olduğu ifade edilmiştir. Ancak realist uluslararası ilişkiler teorisinde öngörüldüğü üzere güç, devletler arasındaki ihtilafların çözümündeki en önemli belirleyici olup, bu örnek olayda da görüleceği üzere Karabağ Ermenileri Ermenistan ile birlikte ve Rusya'nın yardımıyla Azerbaycan'ı mağlup edip Karabağ'ı etnik temizliğe tabi tutmuşlardır. Bu çatışma iki milliyetçiliğin aynı topraklar üzerindeki mücadelesi anlamını taşıyan “tek toprak iki millet” çerçevesinden analiz edilecektir. Her ne kadar hukuk Azerbaycan'ın tarafında olsa da, Ermeniler Rusya'nın kendileri lehine ihtilafa müdahil olmaları sebebiyle başarılı olmuşlardır.

Anahtar Kelimeler: Dağlık Karabağ ihtilafı, Azerbaycan milliyetçiliği, Ermeni milliyetçiliği, Güç politikası

THE SIGNIFICANCE of the MOUNTAINOUS KARABAKH CONFLICT in WORLD POLITICS

Abstract: The mountainous Karabakh region is part of the Republic of Azerbaijan according to international law which has been reaffirmed by United Nations Security Council resolutions 822, 853 and 874. These resolutions have approved Azerbaijani territorial integrity and inviolability of international borders and unequivocally stated that the Nagorno-Karabakh region is under Azerbaijani sovereignty but as realist international relations theory envisaged, force is the ultimate arbiter of conflicts between nations and in this case Karabakh Armenians together with Armenia proper and with Russian assistance defeated Azerbaijan and ethnically cleansed Karabakh. This conflict can be analyzed from the framework of “one land two peoples”, a state of affairs in which two nationalist claims clash over the same piece of territory. While legality is on the side of Azerbaijanis, Armenians were victorious due to their superior military power thanks to Russian involvement on their side.

Keywords: The Nagorno-Karabakh conflict, Azerbaijani nationalism, Armenian nationalism, Power politics.

1. GİRİŞ

Çarlık döneminde ilk tohumları atılan, Sovyetler Birliğinin yıkılmasından önce şiddetlenen ve 1991 yılında bu imparatorluğun çökmesiyle bağımsızlığını kazanan Azerbaycan ve Ermenistan cumhuriyetleri arasında devam eden Dağlık Karabağ sorunu iki milliyetçiliğin kesiştiği bir bölgedir. İsminden anlaşılacağı üzere Azerbaycan Türklerinin toprağı olan Karabağ'da son asırda Ermeni nüfusunun çoğunluğa ulaşması (Altsadt, 1992, 293)¹Karabağ'ın egemen Azerbaycan toprağı olduğu gerçeğini değiştirmemektedir. Öbür taraftan dünya siyasetinde ihtilafların birçok kez güç kullanma yoluyla sonuçlandığı ise bir başka gerçektir ki bu da uluslararası ilişkiler teorilerinden realizm ile başarılı bir şekilde açıklanmaktadır. Bu bağlamda 1988'de başlayan çatışmalar 1994 ateşkesine kadar devam etmiş ve Rusya'nın desteğinin alan Ermenistan fiili olarak Dağlık Karabağ'a el koymuştur.

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin yıkılışından sonra devam eden veya ortaya çıkan donmuş ihtilaflardan birisi olan Dağlık Karabağ sorunu aynı Abhazya ve Güney Osetya gibi Rusya'nın müdahaleleri sonucu daha da çözülmez bir hal almış ve Karabağ özelinde Azerbaycan'ın çıkarlarının aksine bir sonuç doğurmuştur. Ayrıca, Gürcistan'ın parçası olan Abhazya ve Güney Osetya da fiilen Rusya'nın kontrolüne geçmiştir. Bir başka önemli nokta ise hem Azerbaycan hem Gürcistan 1991 yılında bağımsızlıklarına kavuştuktan sonra Rus ekseninden çıkmaya çalışmışlar ve Batı yanlısı politikalar izlemişlerdir. Bunun sonucu olarak da Rusya tarafından cezalandırılmışlar, böylelikle eski Sovyetler Birliği topraklarında hala Rusya'nın ciddi etkisinin ve nüfuz alanı olduğu kanıtlanmıştır.

Dağlık Karabağ Özerk bölgesinin ötesinde Azerbaycan topraklarını da işgal eden Ermeni güçlerinin yaptığı klasik bir uluslararası hukuk ihlali örneği olduğu ve bu bağlamda Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünü bozduğu çok açıktır. Bunun tersine döndürülmesi müzakereler yoluyla olabilir ancak dünya siyasetinde fethedilen veya gasp edilen toprakların bırakılması çok görülen bir durum değildir. Öyle ki Ermenilerin milliyetçi güdülerle izledikleri politikalar sonucu ve vatanlarının parçası olarak tasavvur ettikleri topraklardan çekilmesi diplomasi yoluyla pek mümkün gözükmemektedir. Ya Rusya'nın baskısı ile Ermenistan bu topraklardan çekilecektir ki bu da gerçekçi gözükmemektedir ya da Azerbaycan'ın güç kullanımı yoluyla topraklarını geri alması mümkündür. Son seçenek ise Rusya'nın böyle bir operasyonu engellemesi ile ilintilidir ki bu durumu beklemek yakın ve orta vadede olası gözükmemektedir. Dolayısıyla Dağlık Karabağ meselesinin devam edeceğini öngörmek çok hatalı olmayacaktır. Bu olayın bize gösterdiği prensipler, insan hakları veya hukuki haklılığın uluslararası ilişkilerde pek etkili olmadığı ve özellikle bizim bölgemizde yani Balkanlar-Orta Doğu ve Kafkasya üçgeninde hala askeri gücün ihtilafların çözümünde belirleyici olduğudur.

2. KARABAĞ SORUNUNUN ORTAYA ÇIKMASI

Karabağ'ın asırlar boyunca Türk hanedanlar tarafından yönetildiğini öncelikle ifade etmekte fayda vardır. Bölge 15.asırda başlayan Karakoyunlu, ve Akkoyunlu devletlerinden sonra Safevilerce 18. Yüzyıla kadar idare edilmiş, 1747 yılında ise özerk Karabağ Hanlığı kurulmuş ve mevcudiyetini yüz yıl kadar devam ettirmiştir (İşyar, 2004, 123-124, 155). Ondokuzuncu yüzyılda Kafkasya'yı ele geçiren Rusya, İran'dan gelen binlerce Ermeni'yi Erivan ve Karabağ'a yerleştirmiş, böylelikle bu yüzyılın sonunda Ermeniler yüzde 60 civarında bir oran ile Karabağ'da çoğunluğa ulaşmışlardır (İşyar, 214-218).

Güney Kafkasya'da Azerbaycanlılar ile Ermeniler arasındaki milliyetçi çekişme aynı bölge üzerinde iki milliyetçi talebin olması sebebiyle şiddetlenmiştir. Örneğin, 1917-1918 yılları arasında "İrevan" veya Revan (Erivan) vilayetinin Müslüman köylerine yapılan saldırılar ve "vahşilikler" Kafkasya Ordusu komutanı Mehmet Vehib Paşa'yı harekete geçirmiş ve Vehip Paşa Kafkasya hareketini başlatmış, nitekim bu sayede Nahçıvan, Karabağ, ve Zengezur'un Ermenilerin eline geçmesine engel olmuştur (Musayev, 1998, 7, 50). 1918 yılında Azerbaycan Halk Cumhuriyeti (Azerbaycan Demokratik

¹Mesela 1832 Rus nüfus sayımına göre Karabağ yüzde 64 Azerbaycan Türklerinden, yüzde 34 Ermenilerden oluşmaktaydı.

Respublikası) ile Osmanlı Devleti arasında imzalanan Dostluk Antlaşmasına göre her iki devlet birbirlerinin güvenliğini ve toprak bütünlüğünü korumayı kabul ediyorlardı (Musayev, 1998, 10). Ancak Mondros Mütarekesi ile Türk ordusu Azerbaycan'ı tahliye etmek zorunda kalıyordu. Daha sonra Atatürk, Kazım Karabekir'e gönderdiği gizli yazıda "Karabağ vs. gibi Türk ekseriyetiyle meskûn yerlerin Azerbaycan'a bağlı bulunması temin edilecektir" emrini veriyordu (Saray, 1993, 37-39). Bu sözlerinde Atatürk'ün Türklerin korunmasına dair özel ilgisini ve milliyetçi dünya görüşünün yansımaları görmek mümkündür. Tabii Birinci Dünya Savaşının bitimi ve Osmanlı İmparatorluğunun çöküşüyle Azerbaycan'a fazla yardımlarda bulunma imkânı ortadan kalkmıştır.

Daha yakın dönemde Karabağ üzerine Ermeni emelleri tekrar gün yüzüne çıkmış ve Ermeniler, Moskova yönetimi üzerinde baskı kurmaya çalışmışlardır. Öyle ki, Sovyet Rusya'nın bir parçası olan ve Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetine bağlı özerk bir bölge olan Nagorno-Karabağ Otonom Oblastı (Altsadt, 1992, xxi) adını taşıyan Dağlık Karabağ'ı Ermenistan'a ilhak etme çabaları 1987 yılında toplanan imzalar ile merkezi Rusya hükümetinden talep edilmiş, aynı dönemde Sovyet lideri Mihail Gorbacov'un ekonomi danışmanı Abel Aganbegiyev, Karabağ ve Nahçıvan'ın "tarihi Ermeni toprakları" olduğunu iddia etmiştir. Bu iddialara karşı Azerbaycanlı şair ve yazar Bahtiyar Vahabzade tarihi olarak Karabağ'ın Azerbaycan Türkleri tarafından iskân edildiğini ortaya koymuştur (Altstadt, 1992, 195-196). 1988 yılında ise Dağlık Karabağ yöneticileri hala Sovyetler Birliğinin parçası olan Ermenistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetine katıldıklarını ilan etmeleri üzerine Azerbaycan'da ciddi tepkiler (Cafersoy, 2001, 9) oluşmuş ve Dağlık Karabağ'ın Azerbaycan'ın bölünmez parçası olduğu açık bir şekilde dünyaya gösteriler ve beyanatlarla ilan edilmiştir.

1989 yılında ise Ermenistan Karabağ'ı ilhak kararı alıp kendi topraklarına kattığını dünyaya duyuruyordu. 1990'ın başında ise karşılıklı çatışmaların şiddetlenmesi sebebiyle Kızıl Ordu Ocak 1990'da Bakü'ye girip 130 kişiyi öldürerek bir katliam yapıyordu. 1991 yılında ise Karabağ Ermenileri kendi ifadelerince Artsakh Cumhuriyetini yani bağımsızlıklarını ilan ediyorlardı (Aslanlı, 2001, 401-402). Bütün bu çatışmalar sırasında özellikle 25-26 Şubat 1992 tarihinde bölgedeki Hocalı kasabasında 600'ün üstünde Azerbaycanlının katledilmesi ve Hankendi'deki 366. Rus alayının da katliama katılması (Aslanlı, 2001, 404) ancak soykırım kavramı ile açıklanabilir. Hocalı'daki katliamda şimdiki Azerbaycan cumhurbaşkanı Serj Sarkisyan'ın da rolü olduğunu vurgulamakta fayda vardır, nitekim verdiği bir mülakatta Hocalı'dan önce Azerbaycanlıların kendilerini ciddiye almadığını, sivilleri öldüremeyeceklerine inandıklarını ancak bu olay ile Ermenileri ciddiye almak zorunda kaldıklarını övünerek anlatmaktadır (De Waal, 2012). Aslında bu mülakattaki sözleri yaptıklarının bir çeşit itirafı ve bunlarla gurur duyduğunun kanıtıdır.

Ayrıca Sarkisyan'ın Hocalı soykırımında bizzat rol oynadığına dair iddialar mevcuttur ve kendisinin soykırım ve savaş suçlusu olduğu ve bu sebeple yargılanması gerektiğini düşünen Azerbaycanlılar ülkelerinde yüz bin civarında imza toplayarak Birleşmiş Milletlere vermişlerdir (Haber Azerbaycan, nd.). Bu konuda benzer düşüncelere sahip olan dönemin TBMM başkanı Cemil Çiçek ise Türkleri soykırım ile suçlayan Ermenilerin Dağlık Karabağ'da bir katliam ve insanlık suçu işlediğini ve Sarkisyan'ın da bizzat bu katliama iştirak ettiğini söylemiştir (Hurriyet Daily News, 2011). Dolayısıyla Kafkaslarda ve özellikle de Azerbaycan topraklarında 19. Yüzyılda çeşitli vasıtalar yoluyla başlayan etnik temizlik, yirminci yüzyılın sonlarında etkin bir şekilde devam etmiş ve yirmi birinci yüzyıla çözümsüz bir şekilde miras kalmıştır.

Her hâlükârda 1991 yılında, 1918-1920 arasındaki bağımsızlıktan sonra tekrar bağımsızlığına kavuşan Azerbaycan'ın dış politikasındaki en önemli konuların başında Karabağ ihtilafı yer almıştır (Cafersoy, 2001, 65). Nitekim Sovyetler Birliğinin yıkılışı sürecinde Karabağ meselesi önemli bir ulusal sorun olarak Ermeniler ve Azerbaycanlılar arasında ortaya çıkmıştır.

Bütün bu milliyetçi taleplerin sonunda Nagorno-Karabağ Otonom Oblastı Sovyeti Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetinden ayrıldığını ilan etmiştir. 1989 yılında ise Moskova otonom bölgeyi doğrudan kendi yönetimi altına almıştır. Buna karşılık Ermenistan Dağlık Karabağ'ı ilhak ettiğini ilan etmiş ve bu karara Azerbaycan'da gösteriler ile karşı çıkmıştır (Altstadt, 1992, 203, 210). 1988'den 1994'e kadar süren çatışmalarda otuz bin kadar insan ölmüş (BBC, 2016), Azerbaycan Türkleri ise

Karabağ'dan baskılar ve savaş sebebiyle kaçmak durumunda kalmışlar, diğer bir deyişle etnik temizliğe tabi tutulmuşlardır.

Özellikle 1992 ve 1993 yıllarında yerel Ermenilerin ilerleyişi Ermenistan'ın ve özellikle de Rusya'nın desteğiyle sürmüştür. Öyle ki Azerbaycan Dışişleri Bakanlığı, Ermenistan Ordusunun ve 7.Rus Ordusunun yardımıyla Kelbecer'in düştüğünü dünyaya ilan etmiştir. Aynı şekilde Türkiye, İran ve Amerika Kelbecer'in işgalini kınamışlardır. Buna karşılık Ermenistan Dışişleri Bakanlığı ise bu askeri operasyon ile kendilerinin alakalarının olmadığını iddia etmişlerdir (Cafersoy, 2001, 86-88).

Bütün bu gelişmelerin sonucu olarak Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 822 sayılı kararı kabul etmiştir. Bu arada İngiltere'nin bu kararın çıkmasında etkili olduğu ve Azerbaycan'a yakın bir politika izlediği hatırlanmalıdır (Cafersoy, 2001, 151). 30 Nisan 1993 tarihinde alınan 822 sayılı karar BM'nin Kelbecer'in Ermenilerce işgalinden duyduğu endişeyi ifade etmekte, Kelbecer ve diğer işgal edilen Azerbaycan topraklarının hemen tahliye edilmesini ve müzakerelere başlanması gerektiğini belirtiyordu (Refworld, 1993). Azerbaycan'ın pozisyonuna daha yakın olsa da bu karar ve daha sonra gelecek olan 853 ve 874 numaralı kararlar Ermenistan'a karşı yeterince sert değildi ve bu ülkenin uluslararası güvenliği tehdit ettiğini, dolayısıyla yaptırımlar uygulanması gerektiğini öngörmüyordu. Zaten bu kararların gerekirse güç kullanılması için dünyada bir irade yoktu. Dolayısıyla her ne kadar Ermeni tarafı eleştirilse de, yeterli ölçüde kararlı ve geleceğe yönelik yapılan yanlış düzeltmeye yönelik unsurları içermiyordu.

Diğer kararlara da bakarsak, BM Güvenlik Konseyi'nin 29 Temmuz 1993 tarihli 853 sayılı kararında ise Agdam kasabasının Ermenilerce işgalini kınıyor ve Azerbaycan'ın egemenliğinin ve toprak bütünlüğünün muhafaza edilmesi gerektiğini vurguluyordu (United Nations, nd.). Gene aynı yıl alınan 874 sayılı karar ise "Nagorny Karabakh"ın Azerbaycan toprağı olduğunu yineliyor, uluslararası sınırların ihlal edilemez ve güç kullanımı yoluyla toprak kazanımının kabul edilemez olduğunu ifade edip, barış görüşmelerine başlanması çağrısında bulunuyordu (United Nations, nd.).

Uluslararası ilişkilerde bir dünya devleti olmadığı için (teoride bu durum anarşi olarak tanımlanmaktadır) ve uluslararası örgütler otomatik olarak harekete geçmedikleri için bu kararlar uygulanamamış, Ermenistan'ın yaptığı yanına kar kalmıştır. Yine realizm teorisinde vurgulandığı gibi askeri güç asli olduğu için ve büyük güçlerin Karabağ'da temel bir çıkarları olmadığı için Azerbaycan haklılığına rağmen topraklarını geri alamamış,² büyük güçler fiili olarak Karabağ'ın kurtarılması için askeri olarak devreye girmemiştir. Bu açıdan Mayıs 1992'de Şuşa'nın ve Laçın'ın Ermenilerce işgalinde de Rus ordusunun Ermenilere verdiği destek son derece hayatiydi (Cafersoy, 2001, 95). Ayrıca Rusya, Karabağ Savaşı esnasında Ermenistan'a bir milyar dolar tutarında silah satışı yaptığı (İşyar, 2004, 76) hatırlanırsa realist teorinin dünya siyasetindeki olayları açıklamak açısından ne kadar faydalı olduğu görülebilir.

Bu ihtilaf öncesinde ve esnasında Rusların Ermenilere desteğinin sebeplerini araştıran Ramiz Mehdiyev Rusların bu politikalarının 3 saik ile açıklanabileceğini ve bunların Müslümanlara karşıdini bağnazlık, Türklere karşı düşmanlık ve Rusya'nın Kafkasya'daki stratejik çıkarları olduğunu yazmıştır. Toprak taleplerinde Mihail Gorbaçov'un Ermeni iddialarını desteklemesinin bu sebeplerde aramanın doğru olacağını yazan araştırmacı, Rusya'nın "Müselman tehlikesi"nden bahsederken İran ile yakın ilişkiler kurduğunu vurgulamaktadır. Türklerden nefretin kökenlilerinin Çarlık Rusyası ile Osmanlı İmparatorlukları arasındaki tarihi çekişmede gören Mehdiyev, Azerbaycanlılar ile Türkler arasındaki etnik yakınlık sebebiyle bu nefretin Azerbaycan Türklerine de yansıtıldığı ve sonuç olarak Ermenilerin toprak taleplerinde onların kayırıldığını vurgulamıştır (Mehdiyev, 2000, 15-16, 18, 24-25). Rusya'nın Ermeni yanlış politikalarını açıklamak bakımından oldukça başarılı bir çerçeve sunan yazar bu konudaki açık olmayan noktaları aydınlatması açısından oldukça başarılıdır.

²Bu konuda bir tartışma için Umut Uzer, "Nagorno-Karabakh in Regional and World Politics: A Case Study for Nationalism, Realism and Ethnic Conflict", *Journal of Muslim Minority Affairs*, Vol. 32, No.2, June 2012.

Bütün bu çatışmaların sonunda 1994 yılında Azerbaycan, Ermenistan ve Karabağ Ermenilerinin temsilcileri ateşkes anlaşmasını imzalamışlardır (Aslanlı, 2001, 415). Ancak, yirmi küsur yıldır devam eden ateşkes rağmen bölgede zaman zaman çatışmalar devam etmektedir. Nitekim 2014 yılında çatışmalarda her iki taraftan da askerler ölmüş, bunun üzerine Azerbaycan cumhurbaşkanı İlham Aliyev savaşın devam etmekte olduğunu sert bir şekilde ifade etmiştir. 2017 yılının Şubat ayında ise ateşkes hattında beş Azerbaycan askeri öldürülmüştür. Öbür taraftan Ermenistan Cumhurbaşkanı Serj Sarkisyan Karabağ bağımsız bir devlet imiş gibi Nagorno-Karabağ'ın 23. Bağımsızlık yıldönümünü kutlamıştır. Ancak dikkate değer bir nokta Azerbaycan'ın askeri bütçesinin 2003-2013 arası 200 milyon dolardan 3 milyar dolara çıkmış olmasıdır (Economist, 2014; Global Conflict Tracker, 2017). Zenginleşen ve güçlenen bir Azerbaycan'ın Karabağ sorununu çözmek için daha etkin kararlar alması beklenebilir ancak eski Sovyet coğrafyasındaki birçok mesele gibi burada da Rusya boyutu hiçbir zaman göz ardı edilmemelidir.

Sonuç olarak, Azerbaycan toprağı olduğu Birleşmiş Milletler kararları ile de tasdik edilmiş olan Dağlık Karabağ, bölgedeki yerel güçlere Ermenistan ve daha önemlisi Rusya tarafından verilen destek ile Azerbaycan'ın elinden çıkmış ve Ermenilerin kontrolüne geçmiştir. Uluslararası hukukun temel prensipleri olan güç yoluyla toprak kazanımının yasaklanması, ülkelerin iç işlerine karışmama ve toprak bütünlüklerini bozmama ilkelerine ve BM kararlarına rağmen yeterli askeri güç olmadan diplomasi yoluyla Azerbaycan'ın topraklarını geri alması mümkün gözükmemektedir.

3. REALİZM: GÜÇ TEMELLİ TEORİ

Uluslararası ilişkiler kuramının en etkililerinden realizm siyasi tarihteki birçok olayı özellikle savaş ve çatışmaları başarılı bir şekilde açıklamaktadır. Bu sebepten dolayı uzun yıllar boyunca bu bilim dalında başat kuram olarak etkinliğini sürdürmüştür. Ancak Avrupa Ekonomik Topluluğu ve sonrasında Avrupa Topluluğu ve Avrupa Birliğine dönüşen yapı ile Avrupa'da oluşan barış eksenini ve özellikle dünyadaki işbirliği olgusunu açıklayamaması sebebiyle eleştirilere tabi tutulmuştur. Bununla beraber gelişen insan hakları rejimi gibi fikri olguları kafi derece öngörmemesi sebebiyle de karşı çıkılan realizm teorisi, maalesef, bölgemizdeki gelişmeleri açıklamak açısından hala geçerliliğini sürdürmektedir. Ancak bütün bunların dışında yani realist faktörlerin ötesinde inşacılık (constructivism) teorisinin de meseleye önemli katkıları olacaktır. Realizm'in materyalist değişkenlerine karşı fikri (idealist) bir ontolojiye sahip olan inşacılık milliyetçilik, kimlik ve ulusal onur gibi kavramları içermektedir ki bunlar Karabağ'ın işgalinde önemli bir rol oynamıştır.

Sadece realist güdülerle davranılsa Ermenistan'a askeri veya doğal kaynak açısından ciddi bir katkısı olmayacak Dağlık Karabağ bölgesinin, ulusal tatmin ve irredantist hissiyatın tatmini açısından önemli bir etkisi olmuştur. Nitekim Ermenilerin Batı Ermenistan dedikleri Doğu Anadolu'ya karşı da yayılcı emelleri olduğu Ermenistan'ın ilk Dışişleri Bakanı ve şimdi Miras Partisi (Zharangutyun) Başkanı Raffi Hovanissian'ın beyanlarında görülmektedir. Burada Batı Ermenistan dediği toprakların kendilerine ait olduğu ve hiçbir zaman unutmadıklarını, ayrıca Ermenilerin bu topraklara geri dönmeleri gerektiği ifade etmektedir (Hovanissian, 2015). 2013 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Serj Sarkisyan'a karşı yüzde 37 oy alan (Mkrtchyan, 2013) Hovanissian'ın sözlerinin önemsiz olduğunu iddia etmek mümkün görülmemektedir. Ermeni halkının bu kadar yüksek bir oranda desteklediği bir siyasetçinin sözleri kuşkusuz önemsenmelidir.

Aynı gazetede Raffi Hovannissian'a karşı yazılan başka bir yazıda ise kendisinin yayılcı ve Türklere karşı ırkçı fikirleri ifşa edilmiş, Türkiye'ye karşı varoluşsal iddialarda bulunduğu ortaya konulmuştur (Uzer, 2015). Dolayısıyla hem Karabağ topraklarının işgalinde hem Türkiye'nin doğusunu Karadeniz'e kadar talep eden Ermeni siyasetçilerde yayılcı toprak talepleri olduğuna şüphe yoktur ki bu da her zaman realist teoride rasyonel güç artırımı temelli olmayıp duygusal temelli milliyetçi güdülerle ortaya atılmaktadır. Dolayısıyla Ermenistan açısından Karabağ meselesindeki başarıları Rusya'nın kendisini desteklemesi sonucu realist yani güç faktörleri ile açıklanabilir ancak hem Ermeniler hem

---

Azerbaycan açısından Karabağ'ın önemi stratejik veya ekonomi faktörlerden değil ulusal kimlik ile alakalı yani milliyetçilik olgusu ile analiz edilebilir. Meselenin bu boyutunu anlamakta inşacılık kuramı bizim için aydınlatıcı olacaktır.

4. SONUÇ

1991 yılında Sovyetler Birliğinin yıkılmasından sonra Rusya Federasyonu tarafından benimsenen yakın çevre doktrini eski SSCB topraklarında Rusya'nın özel çıkarları olduğu iddiası ile bu bölgede (Cafersoy, 2001, 104) sorunları körükleyici bir politika izlemesini doğurmuştur. Nitekim Abhazya, Güney Osetya ve Karabağ dışında 2014 yılında Ukrayna'nın bir parçası olan Kırım'ı ilhak eden Rusya bu topraklarda hala başat güç olduğu iddiasını hayata geçirebilmektedir. Rusya'nın gücü ise hem askeri-ekonomik hem de kültürel-psikolojiktir. Bölgenin eski yöneticisi olarak eski Sovyet coğrafyasında hala kendisine bağlı unsurlar mevcuttur. Dolayısıyla Rusya'nın olumsuz etkisini kırabilmek için hem maddi hem fikri güç unsurlarına ihtiyaç vardır. Diğer bir deyişle hem askeri ve ekonomik olarak güçlenmek, hem bağımsız milli bir perspektifle devlet meselelerini yürütmek başarı için temel faktörlerdir.

KAYNAKLAR

- Altstadt, A. (1992). *The Azerbaijani Turks: Power and identity under Russian Rule*. California: Hoover Institution Press.
- Aslanlı, A. (2001). Tarihten günümüze Karabağ sorunu. *Avrasya Dosyası*, 7(1).
- Cafersoy, N. (2001). *Elçibey dönemi Azerbaycan dış politikası (haziran 1992-haziran 1993): Bir bağımsızlık mücadelesinin diplomatik öyküsü*. Ankara: ASAM.
- De Waal, T. (2012, February 24). *A president, an interview and a tragic anniversary*. Çevrimiçi: <http://carnegieendowment.org/2012/02/24/president-interview-and-tragic-anniversary>
- Hocalı soykırım suçlusu cani Sarkisyan BM'de yargılanacak (N.d.). Çevrimiçi: <http://www.haberazerbaycan.com/haber/132/hocali-soykirim-suclusu-cani-sarkisyan-bmde-yargilanacak.html>
- Hovannisian, R. (2015, April 15). Remembering the Armenian genocide. *Jerusalem Post*.
- İşyar, Ö. G. (2004). *Sovyet-Rus dış politikaları ve Karabağ sorunu*. İstanbul: Alfa.
- Mkrtychyan, H. (2013, February 23). *Thousands protest in armenia against re-elected president*. Çevrimiçi: <http://www.reuters.com/article/us-armenia-protest-idUSBRE91L0Y420130223>
- Mehdiyev, R. (2000). *Azerbaycanlılara karşı soykırım gerçeklikleri*. Bakı: Azerbaycan Respublikası Milli Meclisinin metbeesi.
- Musayev, İ. (1998). *Azerbaycan-Türkiye ilişkileri (1917-1922 yılları)*. Bakü: Bakü Üniversitesi Yayınevi.
- Nagorno-Karabakh conflict. (2017). Çevrimiçi: <http://www.cfr.org/global/global-conflict-tracker/p32137#!/conflict/nagorno-karabakh-conflict>
- Nagorno-Karabakh a mountainous conflict. (2014, September 6). Çevrimiçi: <http://www.economist.com/news/europe/21615631-nasty-war-seems-brink-flaring-up-again-mountainous-conflict>
- Nagorno-Karabakh profile (2016, April 6). Çevrimiçi: <http://www.bbc.com/news/world-europe-18270325>.
- Saray, M. (1993). *Azerbaycan Türkleri tarihi*. İstanbul: Nesil Matbaacılık.
- Sargsyan took part in Khojaly massacre: Parliament speaker (2011, December 13). Çevrimiçi: <http://www.hurriyetdailynews.com/sargsyan-took-part-in-khojaly-massacre-parliament-speaker.aspx?pageID=238&nID=9060&NewsCatID=338>
- Security council resolution 822 (1993) [Armenia-Azerbaijan]. (1993). Çevrimiçi: <http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain?docid=3b00f15764>
- Uzer, U. (2012). Nagorno-Karabakh in regional and world politics: A case study for nationalism, realism and ethnic conflict. *Journal of Muslim Minority Affairs*. 32(2).
- Uzer, U. (2015, April 27). The fallacies of the Armenian nationalist narrative. *Jerusalem Post*.
- United Nations (N.d.). Çevrimiçi: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/428/34/IMG/N9342834.pdf?OpenElement>
- United Nations (N.d.). Çevrimiçi: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/557/41/PDF/N9355741.pdf?OpenElement>

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

Uzer, U. (2017). Bölgesel güvenlik bağlamında dağlık karabağ sorununun dünya siyasetindeki yeri. *Türk Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 70-76.